

6. Iš Andriaus Volano kalbos Rygos miesto komisarams

[...] Iš sudarytų žmonių laipsnių matyti tokia didelė nelygybė, kad tik kilmingieji tenai valdo, o kiti luomai atrodo tartum slegiami kažkokios sunkios vergijos. Juk bajorams nėra nustatytos mirties bausmės už nekilmingo žmogaus nužudymą, nes jo gyvybė menka kaina vertinama ir atlyginama pinigais kaip už darbinį gyvulį. Tačiau neteisingiausia yra tai, kad net visų miestų gyventojai laikomi toje pačioje padėtyje, kaip ir valstiečiai bei prie žemės priskirti žmonės, o visi bendrai vadinami kaimiečiais ir stumdomi kaip nepilnaverčiai sutvėrimai.

[...] Todėl visiškai neturi atrodyti keista, kad Lenkijoje tiek reta miestų, stipriais sutvirtinimais gerai apsaugotų nuo priešo antpuolių arba klestinčių, turtingų ir galingų. Gesta miestiečių protuose visoks užsidegimas ir didžiulės pastangos statyti prabangius pastatus ir sutvirtinimus, kadangi jie pastebi, kad nėra jokios laisvės ir net galimybės laisvai gyvybe naudotis. Pagal mūsų tautos papročius ir įstatymus yra priimta, kad bajorija, aprūpinta palyda ir visokiais ginklais, laisvai po miestų aikštes trankosi, lėbaudama bemieges naktis leidžia ir visaip įžeidinėja ir puldinėja bet kurį praeivį, nebodami nei kalėjimo, nei bausmės. Jie sakosi, kad jų laisvę sudaro tai, kad niekas prieš juos nepakeltų rankos ir nesutramdytų bet kokios jų saualės ir jie būtų laisvi nuo bet kokios miesto magistrato teisės ir valdžios jų atžvilgiu.

**Lietuvos publicistai valstiečių klausimu XVI a. pabaigoje – XVII a. pirmoje pusėje,
Vilnius: LTSR Mokslų Akademijos Istorijos institutas, 1976, p. 133–134.**

7. VILNIUS, 1550 04 02. Apie Rygos ir Talino pirkliaus Vilniuje

Vokiečio iš Rygos Bakerio Hareljo pasakojimas apie [savo] skolą Tomui Duktolkui

1550 Viešpaties metais balandžio 2 dieną, trečiadienį, indiktas 8. Prieš mane, Bogdaną Andriejaitį Epimachą, Vilniaus vietininką, o šalia manęs tuo metu buvo valdovo bajorai Jurgis Katilas ir Sebastijonas Vaitiekaitis, pats stojęs prieš mus vokietis iš Rygos Balceris Herelis pats savo noru pripažino, kad liko skolingas 1800 grivinų Rygos grašiais Tomui Rezakui, Talino miestiečiui; to miestiečio Tomo tarnautojas, vardu Indrichas, tą Balcerį už skolą buvo davęs

pasodinti į Vilniaus pilies kalėjimą, tačiau, gavęs Rygos burmistrų ir tarėjų garantinį raštą, už jį laidavo, nes tas Balceris pasižadėjo kartu su tuo Indrichu vykti į Rygą ir Tomui sumokėti skolą. Tas Indrichas patikėjo pasižadėjimu ir su juo išvyko į Rygą. O dėl to, kad tą vokiečių Balcerį skundė ir Vilniaus miestietis Aleksandras Keniskaitis dėl muštynių ir sužeidimo, tai už tą Balcerį laidavo Vilniaus vyskupo tarnautojas Grengeris Devesas iš Gdansko ir Steponas Šulcas, kunigaikščio Konstantino tarnautojas, taip pat Hanusas Dvornikas, pono Vitebsko vaivados Stanislovo Petraičio Kiškos stalius, pasižadėdami jį pastatyti prieš teismą, kai tas Vilniaus miestietis pašauks.

Algirdas Baliulis, Elmantas Meilus (sud.), Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kasdienis gyvenimas: Lietuvos istorijos skaitinių chrestomatija, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001, p. 546.